

сжщо били направени усъвършенствувания. Макаръ въ Германия да нѣмало, както въ Испания и Италия, артиллерийски школи, но артиллерийското искусство, като: лѣянieto на топове, лабораторната часть и стрѣлбата въ цѣль, се прѣподавало и обучавало отъ особенни майстори. Нѣмцитѣ били особено искусни въ хвърлянето на бомби, което извършвали съ математически исчисления. Артиллерийската прислуга се съставля-

вала отъ оржжейници и гандлангери, които се дѣлили на роти. У шведитѣ прислуга на полковитѣ топове съставлявали мушкетеритѣ. Артиллерията се прикривала, у шведитѣ — отъ мушкетеритѣ, а въ императорскитѣ войски — отъ конницата.

Увеличението на артиллерията въ войскитѣ увеличило тѣй сжщо и артиллерийскитѣ паркове, а заедно съ това и обозитѣ въобще.

§ 5.

Строя и начина на движенията и дѣйствиата на войскитѣ.

Строя и начина на движенията и дѣйствиата на войскитѣ въобще си оставали почти въ сжщото положение, каквото и по напрѣдъ. Най главното усъвършенствувание било намалението джлбочината на строя. А въ Шведската армия Густавъ-Адолфъ извършилъ пълень прѣвратъ въ строя и начина на движенията и дѣйствиата на войскитѣ.

Пѣхотата въобще располагали въ не по вече отъ 10 рѣдици. Мушкетеритѣ се строили въ сгжстени рѣдове, но съ разрѣдени рѣдици, а пикинеритѣ въ сгжстени рѣдове и рѣдици. Понѣкога мушкетеритѣ извършвали атака съ разрѣдени рѣдове. Густавъ-Адолфъ взелъ да строи шведската пѣхота въ 6 рѣдици, които за стрѣлба се строили даже въ 3 рѣдици. На този строй почнали малко по малко да подражаватъ, и въ края на 30-годишната война той станалъ почти общъ. Французитѣ особено били противници на джлбокия строй.

Въ строя на пѣхотата пикинеритѣ заставали обикновенно въ центра, а мушкетеритѣ по фланговетѣ, или пкъ пикинернитѣ отдѣления се размѣсвали съ мушкетерскитѣ. Голѣма бойна масса войски се наричала *терция, баталия, баталионъ, ескадронъ* (geschwader). У нѣмцитѣ и

испанцитѣ баталитѣ били много голѣми, понѣкога състояли отъ нѣколко хиляди души, а у французитѣ имали не по вече отъ 500—600 души. По нѣкога единъ полкъ съставлявалъ 2 баталиона, а по нѣкога 2 полка съставлявали 1 баталионъ или баталия.

Густавъ-Адолфъ въвелъ въ шведската армия *бригадниа* строй, за прѣвъ пжтъ употребенъ отъ него въ 1630 г. противъ херцога Савелли въ Германия. А въ лагера при — Шведтъ той съединилъ по 2—3 шведски полка въ бригади, които се различавали по цвѣта на облѣклото. Той въроятъно нѣколко пжти измѣнявалъ бригадниа строй, съхранявайки главната му основа. Намъ сж извѣстни 3 рода отъ този строй: 1) *двойна бригада* отъ 2 комплектни полка отъ 2.016 души (1100 мушкетери и 916 пикинери), построени въ 5 линии, отъ които послѣднитѣ двѣ съставлявали резервъ и въ които отдѣленията на пикинеритѣ били смѣсени съ тѣзи на мушкетеритѣ; 2) *бригаденъ строй въ 3 линии*, но съ по дългъ фронтъ (най много употребяванъ отъ Густавъ-Адолфъ, между друго въ Брейтенфелдското сражение, сжщо и слѣдъ неговата смъртъ — отъ шведскитѣ генерали) и 3) *четверобрига-*